

hitelesítő eleme, mint az, amit elmondhatunk. Nála is alapvető jelentőségű a „szerepet” eszménye, mely a hűséggel karöltve nemesíti az embert.

RÓNAY LÁSZLÓ

Nemeskürty István: Diák, írj magyar éneket

Nemeskürty István kétkötetes munkája: a *Diák, írj magyar éneket* jellegzetesen nemzeti irodalomtörténet. Nemcsak tárgya, hanem felfogása következtében is; irodalmunkat úgy szemléli és úgy mutatja be mint nemzeti kultúránk, történelmünk és létünk legfontosabb letéteményesét, amely nemcsak kifejezi a nemzet tudatát, hanem tevékeny módon közre is hatott ennek alakulásában. A magyar irodalom nagy értékei ilyen módon egyszerre mind a nemzeti szellem reprezentánsai. Ezekről az értékekről – kialakulásukról, jelentőségükről és történelmi sorsukról – akar képet adni a közel ezerlappos összefoglalás. Ahogy a rövid bevezető mondja: „Ez a könyv itt a könyörtelenül iramló idővel dacoló értékeket veszi számba irodalmunkból, a szokottnál inkább tekintve ki a társadalom történetére, írók és olvasók viszonyára. Mert olvasók nélkül írók sincsenek.”

A társadalomtörténeti megközelítés igénye Nemeskürty művében inkább a művelődéstörténeti háttér pontosabb kirajzolását jelenti. Ez a sokatmondó kép mindenképpen a vállalkozás egyik erénye, mindenképpen az olvasó hasznára van. A könyv írója érezhető érdeklődéssel gyűjtötte össze ennek a művelődéstörténeti képnek a mozaikjait: alapos ismertetést ad a magyar középkor egyházi, kolostori kultúrájáról, az Anjou-királyok udvarának lovagi életéről, a XVII. század végének politikai vitáiról, a reformkori Pest-Buda társaséletéről, vagy éppen a kiegyezést követő országos fellendülés sajtóviszonyairól. Nagy tárgyismerettel idézi fel az ábrázolt

korszakok „hétköznapi életét”, kivált az irodalmi élet köznapjait, az irodalmi sajtó harcait, a könyvkiadó munka alakulását, az írók közötti kapcsolatokat.

Mindezzel közelebb hozza a mai olvasóhoz a régmúlt idők emberét, társadalmát, művelődési helyzetét. A szerző az átlagos olvasóra gondolt, midőn nagy munkájába fogott: arra, akivel nemcsak a fontosabb adatokat kell megismertetnie, hanem aki előtt lehetőleg a múltat is meg kell elevenítenie. Ezt a szándékát mutatják irodalomtörténeti összefoglalásának „regényesített” mozzanatai. Gellért püspök legendájának ismertetését például szinte novelisztikus hangütéssel vezeti be, s hasonlóképpen „regényesített” jelenetet többet is idézhetnek.

Az elbeszélő-leíró mozzanatok mégsem teszik mesélővé a könyv stílusát. Erről a bőven idézett irodalomtörténeti dokumentumok gondoskodnak: nemcsak a verses és prózai idézetek, hanem a tanulmányokból vett szemelvények, az oklevélszövegek, a szónoklatokból, publicisztikai művekből citált gondolatok. A felidézett történeti dokumentumok nemcsak a korábrázolás hitelességét mélyítik el, hanem hozzájárulnak a történelmi „illúzió” teljesebb felkeltéséhez is: az olvasó életszerűbben látja maga előtt a bemutatott irodalomtörténeti eseményt. Irodalmunk nagy alkotásairól, ehhez képest, halványabb képet ad: inkább a művek keletkezésének körülményeit, a bennük kifejezésre jutó eszméket, gondolatokat elemzi, mint poétikai tulajdonságaikat, esztétikai értékeiket.

Nemeskürty István olvasmányos áttekintésre törekedett, éppen ezért nagy teret adott személyes érdeklődésének, izlésének, ítéleteinek. Nem „hivatalos” irodalomtörténetet akart írni, s ezért bővebben szólt azokról – Balassiról, Zrínyiről, Petőfiről, Adyról, József Attiláról –, akikhez érezhetően vonzalmai kötik. Vannak felfedezései vagy újra-felfedezései is, például Vargha Gyula, Bíró Lajos, Erdős Renée, Szép Ernő, Terescsényi György. Ezek a személyes vonzalmak színesebbé teszik a képet, amelyet irodalmunkról adott. Máskor viszont, úgy érezzük, mostohán kezelt jelentékeny alkotó egyéniségeket, például Kemény Zsigmondot, Szabó Dezsőt, s irodalmunk katolikus vonulatáról sincs itt külön

nősebb mondanivalója. Az eddigi irodalomtörténetektől eltérően nagy figyelmet szentelt a szórakoztató irodalomnak, általában az irodalmi kultúra és az olvasóközönség találkozásának. Munkája maga is hozzá tud járulni e találkozás elmélyíté-

séhez: szándékát talán így fejezhetnénk ki, az Adytól vett címnek megfelelően: „diák, olvass több magyar éneket!” (*Gondolat*, 1983)

POMOGÁTS BÉLA

HONISMERET

A máriabesnyői kegyhely

Máriabesnyő országos híré búcsújáráhely, Gödöllő része. A Budapest-Miskolc között vonatozók csupán néhány másodpercig csodálhatják a fák lombjai közül magasba nyúló templomtornyát, akik viszont autóval haladnak arra, s pihenőként befordulnak a templomhoz vezető székelykapun, gyönyörködhetnek a ritkaságszámba menő érdekes, emeletes templomban. Az altemplomba vörösmárvány keretes ajtó vezet, a felső templomba oldalról lehet bejutni. Előtte feszület áll, rajta a keresztre feszítés eszközei: töviskoszorú, szögek, kalapács, dárda, szivacs, korbács, a kereszt tetején pedig a háromszor kukorékoló kakas ércszobra. Tavasztól őszig ezrek zarándokolnak ide vasárnaponként, de hétköznap is érkeznek kisebb búcsújáró csoportok.

A besnyői kegytemplom építésének előzményeit a helyi néphagyomány többféle változatban ismeri. Az egyik szerint gróf Grassalkovich Antal, az akkor még lakatlan Besnyő birtokosa egy alkalommal e tájon kocsikázott feleségével, s közben elragadták őket a lovak. A grófné kétségbeesésében Mária-hoz fohászodott, és néhány pillanat múlva a megvadult állatok lelassítottak, az életveszély elmúlt. Hálából a házaspár kápolnát emeltetett Mária tiszteletére. Természetesen nem hiányoznak a kegyhely történetéről áruklódó eredeti írásos feljegyzések sem, jóllehet a háború idején, a front átvonulásakor egy részük elpusztult. Így az első időszokról kevesebb, a múlt századról már bőségesebb az adatforrás, e században

pedig számos írás, füzetszerű kiadvány látott napvilágot a búcsújáráhelyről.

A kápolna építését 1759-ben kezdték meg a török időkben elpusztult falu templomának helyén. A terep rendezése közben a munkások egy kis, csontból faragott XIV. századi Mária-szobrot leltek, amit Grassalkovich Antal ezüsttartóba foglaltatott, felesége pedig a gödöllői kastély egyik kápolnának berendezett földszinti helyiségében helyezte el. A besnyői kápolna két év alatt készült el, s 1761-ben Nagybaldogasszony napján szentelte fel Salbeck Károly váci segédpüspök. Főoltárára a Lorettóban lévő Mária-szobor ébenfából kifaragott mása került. A nép kérésére azonban hamarosan a csontszobrot is kitétték minden Mária-ünnepen. Ezek az ünnepek egyre több embert vonzottak a környékből, akik számára különös élményt jelentett a gyalogos zarándoklással egybekötött istentisztelet.

A kápolna gondozására Grassalkovich Antal remetehajlék építését határozta el, de az odajárók folyton emelkedő száma miatt úgy döntött, hogy zárdát létesít. Az előkészületi tárgyalások után három kapucinus barát érkezett Gödöllőre, akik átmenetileg a kastélyban kaptak szállást. A gróf megállapodott velük, hogy gondoskodik ellátásukról: évi ötven öl fa, ötven akó bor, százötven köböl gabona és ezer forint járandóság ellenében mindennap misét mondanak az alapítók lelki üdvéért. A gróf a későbbiekben tetemes költséggel halastavat ásott, s másfél mázsa halat hozatott bele a Tiszából, hogy megkönnyítse a barátok böjtölését.

A kolostor 1763-ban készült el, s december 7-én fényes ünnepség közepette, az ország különböző részéről érkezett előkelő-